

К. О. Задое́нко,
аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0003-3619-7661

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.23.144

ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

K. Zadoienko,
postgraduate student of the Social and Humanities
policy Department of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

EUROPEAN UNION LEGISLATION IN THE AREA OF GENDER EQUALITY POLICY:
EXPERIENCE FOR UKRAINE

Статтю присвячено аналізу стану нормативно-правового забезпечення реалізації політики гендерної рівності й рівних можливостей у країнах-членах ЄС та визначенню перспектив адаптації в Україні. Метою статті є дослідження науково-прикладних засад оцінки сучасного стану законодавчого забезпечення реалізації гендерного підходу в публічній політиці Європейського Союзу з метою обґрунтування перспектив його адаптації в Україні. Представлено законодавчий досвід Європейського Союзу щодо становлення й реалізації принципу гендерної рівності й рівних можливостей жінок і чоловіків у контексті обґрунтування перспектив його адаптації в Україні. Систематизовано європейські стандарти щодо забезпечення гендерної рівності й рівних можливостей у різних сферах суспільного життя, включаючи гендерну рівність й участь жінок у політиці й управлінні. Як перспективний напрям розвитку законодавства ЄС з гендерних питань запропоновано розробити та впровадити нові стандарти загального світогляду щодо змін стереотипів, які пов'язані з розумінням соціальної ролі жінки та її місця в житті суспільства. Встановлено, що для забезпечення повноцінної гендерної рівності й нейтралізації дискримінації за ознакою статі недостатнім є впровадження лише законодавчих заходів, адже потребують змін стереотипи суспільної свідомості та поведінки, які пов'язані з розумінням соціальної ролі жінки та її місця в житті суспільства, що актуалізує питання впровадження нових стандартів загального світогляду. На сьогодні гендерна рівність чоловіків і жінок є актуальною й визначається майже всіма країнами світу, однак у сучасному суспільстві все ще зберігаються певні стереотипи, які й призводять до гендерної нерівності.

The article is devoted to the analysis of the status of legal and regulatory support for the implementation of gender equality policy and equal opportunities in the EU member states and to identify the prospects for adaptation of positive experience in Ukraine. The purpose of the article is to investigate the scientific and applied principles of assessing the current state of legislative support for the implementation of the gender approach in public policy of the European Union in order to substantiate the prospects for its adaptation in Ukraine. The legislative experience of the European Union on the establishment and implementation of the principle of gender equality and equal opportunities for women and men in the context of substantiation of the prospects of its adaptation in Ukraine is presented. European standards for gender equality and equal opportunities in different spheres of public life have been systematized, including gender equality and women's participation in politics and government. As a promising direction for the development of EU legislation on gender, it is proposed to develop and implement new standards of general outlook on changes in stereotypes related to understanding the social role of women and their place in society. Key trends in the development of gender equality policy and equal opportunities in the EU have been identified, which are positive experiences for Ukraine: implementation of the gender component in the strategies, current plans and programs of social development; legal and regulatory support for equal rights and opportunities for women and men on the basis of harmonization of national legislation with international standards; spreading state influence on the development of gender ideology in the minds of the whole population in order to eliminate patriarchal stereotypes and prevent various manifestations of gender discrimination; the establishment of gender culture as an important component of the culture of modern civilization; mainstreaming the gender component into the socio-political culture of the world community; updating gender issues at the level of activities of political parties and public associations. It has been established that only legislative measures are not sufficient to ensure gender equality and to eliminate gender discrimination, since the stereotypes of social consciousness and behavior related to understanding the social role of women and their place in society are relevant and relevant. new standards of general outlook. Today, gender equality is relevant and defined by almost every country in the world, but in today's society there are still some stereotypes that lead to gender inequality.

Ключові слова: гендерна рівність, політика, рівні можливості, законодавство, Європейський Союз, стандарти.

Key words: gender equality, politics, equal opportunities, legislation, European Union, standards.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливим стратегічним зовнішнім напрямом сучасної України є Асоційоване членство в Європейському Союзі, що дає можливість налагоджувати тісне й продуктивне співробітництво в економічній, політичній та гуманітарній сферах. Саме такі інтеграційні процеси спонукають до дослідження досвіду країн Європейського Союзу щодо гендерних питань за різними сферами суспільного життя, а саме: державного управління, зайнятості, соціально-економічного забезпечення тощо. Дослідити такий досвід можливо на основі аналізу європейського спеціалізованого законодавства та основних програмних документів Європейського Співтовариства, які є обов'язковими для всіх держав-учасниць Європейського Союзу, й слугує позитивним прикладом для асоційованих членів, які прагнуть до вирішення гендерних проблем.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На особливу увагу заслуговують наукові доробки з питань формування гендерної політики таких вітчизняних науковців: І. Богословська, Н. Гога, І. Голубєва, О. Карчевська, А. Комарова, Л. Кормич, Л. Літвін, М. Орлик, А. Пашко, Р. Рубань, С. Станік, Н. Чухим, Н. Шпак та ін. Особливостям законодавчого забезпечення політики гендерної рівності присвятили свої роботи Ю. Барабаша, О. Вороніна, О. Дашковська, Н. Грицяк, А. Заїка, К. Клім, А. Колодій, М. Костенко, І. Лавринчук, М. Ларіна, Т. Марценюк, І. Новак, Т. Хавлін [1; 2; 12] та ін.

Попри наявність досліджень з окремих аспектів принципу гендерної рівності, наразі відсутнє комплексне дослідження законодавства ЄС щодо становлення та розвитку політики гендерної рівності й рівних можливостей з метою подальшої адаптації його в Україні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження науково-прикладних засад оцінки сучасного стану законодавчого забезпечення реалізації гендерного підходу в публічній політиці Європейського Союзу з метою ідентифікації проблем та обґрунтування напрямів їх вирішення для України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільш суттєвим етапом на шляху забезпечення формування політики гендерної рівності чоловіків і жінок стало створення Організації Об'єднаних Націй (ООН), адже саме в рамках її функціонування та сприяння було прийнято сукупність основних документів, орієнтованих на забезпечення рівних прав та можливостей для чоловіків і жінок. Серед ключових засад діяльності ООН є пропагування загальної поваги та дотримання прав й основних свобод людини незалежно від статі [1].

Міжнародний досвід у сфері забезпечення гендерної рівності й рівних можливостей виділяється значним джерелом стандартів з питань гендерної рівності, які варто закріпити в національних законодавствах всіх країн, які насамперед прагнуть до реальної демократичності. Однак на сьогодні загальносвітове становище у даному питанні не є досконалим. Насамперед це викликано відсутністю дієвих національних механізмів забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей між чоловіком і жінкою.

Важливу роль у розвитку політики гендерної рівності та рівних можливостей відіграла Конвенція ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок" (CEDAW або "Жіноча конвенція"), яка прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 року, що набрала чинності 3 вересня 1981 р. (Україною ця Конвенція ратифікована 19 грудня 1980 р.). Станом на 1 березня 2000 року 165 країн ратифікували дану Конвенцію або приєдналися до неї та цим практично визнано принцип гендерної рівності й рівних можливостей як основоположний у світі [2].

Отже, значний крок на шляху до становлення та розвитку політики гендерної рівності був зроблений саме Європейським Союзом. Науковцями із даної проблематики зазначається, що рівність між чоловіками й жінками є частиною "європейського проекту" від самого початку формування ЄС, а принцип гендерної рівності має ключове значення в усій його діяльності. Тобто стандарти щодо рівного ставлення до жінок і чоловіків є частиною як первинного законодавства, яке включає усі засновницькі договори ЄС, так і вторинного, а саме актів, які видаються інститутами ЄС (регламенти, директиви, рекомендації, рішення)" [3]. Держави-члени ЄС повинні в обов'язковому порядку включати положення про гендерну рівність у відповідне національне законодавство.

Еволюція процесу становлення та розвитку політики гендерної рівності й рівних можливостей в межах Європейського Союзу була досить тривалою й непростою. На початковому етапі акцентувалась увага на проблемах ринку праці у контексті вирішення проблем трудового права, а в подальшому напрям забезпечення гендерної рівності розширився до питань сімейного життя (шлюбу), жіночого насильства, вийшовши до сфери пуб-

лічності й рівнозначної участі жінок у суспільно-політичній сфері та державному управлінні.

Перейдемо безпосередньо до розгляду визначених в європейських міжнародних нормативно-правових документах стандартів гендерної рівності й рівних можливостей. Розгляд таких документів є особливо актуальним і для України з огляду на її територіальне розміщення та в світлі євроінтеграційних орієнтирів.

Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод (ст. 14) і Протоколом № 12 (ст. 1) до неї визначено, що користування правами й свободами, які регламентовані у ній, повинно бути забезпечене без будь-якої статевої дискримінації [4].

Підсумкова декларація Другого саміту Ради Європи (яка прийнята у Страсбурзі 11 жовтня 1997 р.) містить сукупність стандартів гендерної рівності, а саме, щодо збалансованого представництва чоловіків і жінок у всіх сферах суспільно-політичного життя та досягнення справжньої рівності й можливостей між чоловіками і жінками [5]. Такі стандарти підтверджені Рекомендацією № К(98)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам "Про застосування комплексного підходу до проблеми рівності між чоловіками і жінками" (1998) [6].

Нові стандарти гендерної рівності представлені у Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству й боротьби із цими явищами від 11 травня 2011 р. (Стамбульська конвенція). Цей документ є більш широким та інноваційним по відношенню до передбачених заходів в ньому заходів, викликавши цим самим значний суспільний резонанс та неоднозначне ставлення до його змісту у всіх країнах-членах Ради Європи. Саме стандарти гендерної рівності, регламентовані в Конвенції, разом із визначеними механізмами й заходами, які також представлені в ній, становлять комплекс нормативно-правову базу для сприяння уникнення будь-яких видів дискримінації по відношенню до жінок, сприяючи рівноправності між статями й розширення прав жінок [7].

Таким чином конкретні стандарти щодо забезпечення гендерної рівності й рівних можливостей включені в установчі документи ЄС. Так Амстердамський договір (підписаний 2 жовтня 1997 р.) вніс суттєві зміни до ст. 2 Договору про заснування ЄС (1957 р.), вперше визначивши забезпечення рівності між чоловіками і жінками у фундаментальних завданнях Європейського Союзу: поряд з досягненням гармонійного, збалансованого та сталого розвитку соціально-економічної діяльності, підвищення рівня зайнятості, стабільного, безінфляційного зростання, підтримки рівня конкурентоспроможності тощо актуалізувати питання забезпечення рівності між чоловіками і жінками, формуючи спільний ринок, економічний й валютний союз, а також проводиться спільна публічна політика (діяльність) [8]. У відповідності до ст. 3 Договору про заснування ЄС вся діяльність (яка проводиться задля досягнення цілей, які визначених в ст. 2) ЄС має на меті, насамперед, усунення дискримінації та сприяння рівності між жінками й чоловіками [9].

Представлено конкретні стандарти щодо забезпечення рівності чоловіків і жінок, а саме рівність чоловіків і жінок щодо можливостей на ринку праці (насамперед

зайнятості та професійної діяльності), поводження з ними на роботі та принцип рівної оплати для чоловіків і жінок за відповідну рівну або рівноцінну працю (статті 137 та 141 Договору про заснування ЄС у редакції Ніщського договору) [10].

Такі стандарти також закріплені в ст. 23 Хартії Європейського Союзу про основні права: "Рівність чоловіків і жінок має бути забезпечено у всіх сферах, в тому числі стосовно питань працевлаштування, трудової діяльності і оплати праці" [11]. У статті йдеться про можливість прийняття відповідних позитивних дій, до яких належать також й гендерні квоти.

Базові принципи сучасної гендерної політики ЄС представлені у директивах Ради ЄС, положення яких мають бути перенесені до відповідного законодавства держав-учасниць, насамперед, до таких Директиви Ради ЄС належать:

- 1) 75/117/ЕЕС (від 10 лютого 1975 р.) — про рівну оплату праці;
- 2) 76/207/ЕЕС (від 9 лютого 1976 р.) — про рівне ставлення на робочому місці;
- 3) 92/85/ЕЕС (від 19 жовтня 1992 р.) — про безпеку й здоров'я вагітних жінок, які нещодавно народили або годують, на робочому місці;
- 4) 96/34 ЕС (від 3 червня 1996 р.) — про відпустку по догляду за дитиною;
- 5) 96/97/ЕС (від 20 грудня 1996 р.) — про рівне ставлення до жінок та чоловіків у схемах соціально-економічного забезпечення на робочому місці;
- 6) 2010/41/ЕС (від 7 липня 2010 р.) — про імплементацію принципу рівного підходу до чоловіків й жінок, які займаються індивідуальною трудовою або підприємницькою діяльністю [1].

Заслугує на увагу Директива щодо товарів та послуг 2004 (2004/113/ЕС — ОJ L 373, 21.12.2004) за допомогою якої введено стандарт рівного поводження з жінками та чоловіками щодо доступу до товарів й послуг, які доступних громадськості. Такий документ уперше в практиці ЄС розширив існуюче законодавство з гендерної рівності за рамки сфери трудової зайнятості [12].

Отже, саме прийняття директив ЄС, щодо забезпечення гендерної рівності й рівних можливостей, привело до розробки єдиних стандартів для всіх держав-членів ЄС. Політика гендерної рівності та рівних можливостей на національному рівні перебуває під значним законодавчим впливом ЄС. Також нові директиви щодо стратегії зайнятості у ЄС передбачають поширення ідей гендерної рівності й рівних можливостей на неоплачувану роботу по догляду за дітьми, визначаючи необхідність рівного розподілу обов'язків по догляду за дитиною та веденням домашнього господарства, а також мотивація чоловіків брати відпустки по догляду за дитиною [13].

Тобто проблеми забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей останні десятиліття є актуальними для Ради Європи, яка присвятила ряд рішень і рекомендацій у даному напрямі: про соціальне, політичне та громадянське становище жінки у суспільстві (1975 р.); про рівність представництва жінок і чоловіків у комітетах й інших органах Ради Європи (1981 р.), про становище жінок у Секретаріаті Ради Європи (1981 р.);

про участь жінок в політиці (1985 р.); про рівність вправах чоловіків і жінок у суспільно-політичному житті країни (1986 р.); про рівність участі жінок й чоловіків в прийнятті рішень на місцевому і регіональному рівнях (1986 р.) та інші.

Для сприяння своєчасної й якісної імплементації гендерних питань країнами-членами ЄС розроблено сукупність рекомендацій та резолюцій, основні з яких нами проаналізовано у ході дослідження.

Рекомендація Rec(2003)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень, ґрунтується на основі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року та її Протоколів, а також Європейської соціальної хартії. Така рекомендація передбачає чітко визначені етапи, які держави-члени повинні пройти для отримання гендерної збалансованої щодо участі й репрезентативності на шляху прийняття суспільно-політичних рішень [14].

Рекомендацією Rec(2003)3 передбачено такі вимоги, які необхідно враховувати урядами країн-членів: впровадження на рівні законодавства заходи, які сприятимуть розвитку політики гендерної рівності та рівних можливостей; активізувати заходи для підтримки гендерної збалансованості в процесах прийняття суспільно-політичних рішень; підтримувати ініціативи жіночих організацій та усіх організацій, які працюють у сфері забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей. Такі заходи передбачають підтримку й проведення досліджень гендерних питань, підвищення рівня обізнаності й проведення різних кампаній орієнтованих на провідні політичні суб'єкти, а також аналіз представлення жінок в засобах масової інформації. Уряди країн-членів ЄС мають також впроваджувати або активізувати державні механізми щодо моніторингу й розробки відповідних індикаторів, за допомогою яких виникає можливість прослідкувати результативність участі жінок у суспільно-політичних сферах життя.

Також рекомендація 148(2004) Конгресу про гендерний підхід на місцевому й регіональному рівнях акцентує увагу на важливості механізмів гендерної рівності й рівних можливостей як дієвої системи підтримки, орієнтованої на підтримку тим особам, які залучені до формування політики й надання відповідних послуг, вивчити й реалізувати концепцію гендерної рівності, а також дії, які дозволяють моніторити прогрес й заохочувати до відповідальності осіб, які залучені до відповідних робіт [15].

Саме Рекомендація 148(2004) та Резолюція 176(2004) Конгресу акцентує увагу органів місцевої влади до підтримки гендерної рівності й рівних можливостей та використовувати в цьому напрямку дієві відповідні інструменти й механізми, насамперед статистика з розподілом за статтю [16].

Рекомендацією CM/Rec(2007) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про стандарти й механізми гендерної рівності передбачено ті сфери суспільно-політичного життя, які є особливо важливими для досягнення гендерної рівності, насамперед, соціально-економічне життя, несексистська мова, баланс між осо-

бистим й професійним життям, протидія насиллю над жінками, соціальний захист тощо [17].

Резолюцією 391(2015) Конгресу про боротьбу із зростаючою бідністю серед жінок передбачено відповідальність місцевих та регіональних органів влади, що спонукає країн-членів враховувати гендерні питання бідності та брати до уваги підвищення рівня бідності серед жінок.

У пріоритетах уряду України, гендерні програми, орієнтовані на зменшення рівня бідності, відсутні. У свою чергу, захист внутрішньо переміщених жінок регламентовано в Національному плані дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325, цей документ було прийнято у 2016 році однак й до сьогодні дані щодо проведення проектів й політики у цьому питанні відсутні [18].

Заслугує на увагу Резолюція 405(2016) Конгресу щодо гендерно чутливого бюджетування, яке є одним з інструментів гендерного підходу, що стимулює національні й місцеві органи влади формувати та впроваджувати механізми розвитку гендерної політики [19]. Актуальністю цієї резолюції є: наголошує на проведенні місцевими органами влади аналізу бюджету з поділом за статтю; сприяє обміну досвідом з містами та регіонами, які вже використовують методи гендерно чутливого бюджетування; планування механізмів консультування та залучення громадського суспільства в гендерну політику. Інструмент гендерно чутливого бюджетування, як складової реформи державного фінансування в Україні, підтримується проектом, який фінансує Шведське агентство з питань міжнародного розвитку (SIDA) [20].

Дев'ятьма резолюціями Парламентської Асамблеї Ради Європи обговорюються питання участі жінок у політиці. Серед двох останніх документів є Резолюція 2111(2016) та Резолюція 1898(2012), які забезпечують оцінку впливу заходів на покращення представництва жінок у політиці й роль політичних партій в контексті представництва жінок у політиці відповідно.

У травні 2018 року Комітетом Міністрів Ради Європи розроблено нову Стратегію гендерної рівності Ради Європи на 2018—2023 роки. Цей документ ґрунтується на нормативно-правовій й юридичній базі Ради Європи щодо гендерної рівності і отриманих досягнень попередньої стратегії на період 2014—2017 років. Стратегія включає в себе такі цілі:

- 1) запобігання й боротьба з гендерними стереотипами й сексизмом;
- 2) запобігання насильству проти жінок і домашнім насильствам;
- 3) сприяння забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя;
- 4) орієнтація на досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків в процесах прийняття суспільно-політичних рішень;
- 5) врахування й захист прав мігрантів, біженців й жінок та дівчат, які шукають прихисток;
- 6) імплементація гендерного підходу в політику та заходи.

Запропонована стратегія орієнтована також на підтримку країн-членів ЄС у досягненні гендерної збалан-

сованості щодо участі й репрезентативності в суспільно-політичному житті, а також у процесі прийняття важених рішень будь-яким органом впроваджуючи стратегію гендерної політики. Також Радою Європи продовжують реалізуватись заходи щодо: проведення моніторингу виконання Рекомендації Rec(2003)3 Кабінету Міністрів; заохочення та сприяння участі жінок у виборах на всіх рівнях; сприяння розширенню повноважень кандидатів-жінок та вже обраних посадовців. Реалізація таких заходів орієнтовано на підтримку та розвиток гендерної рівності в виборчих системах, функціонування інститутів, які залучені в процес прийняття рішень, щодо встановленню партійних квот, а також прийняття відповідного законодавства щодо обов'язкових й добровільних партійних квот (враховуючи державне фінансування).

В Україні нормативно-правове забезпечення для реалізації гендерного підходу передбачено Законом про рівні можливості чоловіків і жінок, а також нормативними актами щодо створення механізмів забезпечення гендерної рівності на національному й регіональному рівнях. Однак до сьогодні відсутні нормативно-правові акти щодо підтримки розробки інструментів гендерної рівності й рівних можливостей, які визначені в національних програмах і стратегічних документах, що у свою чергу, стримує процес впровадження принципу гендерної рівності в різних сферах суспільного життя.

Щодо законотворчого процесу ЄС можна зробити такі висновки:

1. На рівні ЄС принцип рівності прав та можливостей чоловіків і жінок й відповідні стандарти закріплюються не в прямій формі, а як заборона будь-якої дискримінації (за гендерною ознакою). Зауважимо, що саме такий підхід є дещо обмеженим, однак він включає як заборону дискримінації за гендерною ознакою, так і набір чітких прав й свобод, по відношенню до яких, безпосередньо, забороняється така дискримінація. Тобто стандарт та принцип заборони дискримінації жінок на законодавчому рівні закріплені у міжнародних документах, які регламентують зобов'язання держав щодо забезпечення жінкам рівних прав і можливостей з метою користування цими правами.

2. На сьогодні в усіх демократичних державах використовується розширений підхід до розуміння змісту стандартів прав та свобод людини, який дозволяє розглядати такі стандарти не лише як декларативні положення, а і як такі, що накладають на держави, які ввели їх у своє національне законодавство, безпосереднє зобов'язання по формуванню відповідних умов й можливостей щодо користування відповідними правами. Таке положення більш чітко проявляється у державах-членах ЄС, де впровадження стандартів гендерної рівності в національне законодавство й створення відповідних умов для цього є юридично обов'язковим й має рамковий характер.

3. Встановлено, що для забезпечення повноцінної гендерної рівності й нейтралізації дискримінації за ознакою статі недостатнім є впровадження лише законодавчих заходів, адже потребують змін стереотипи суспільної свідомості та поведінки, які пов'язані з розумін-

ням соціальної ролі жінки та її місця в житті суспільства, що актуалізує питання впровадження нових стандартів загального світогляду.

ВИСНОВКИ

Еволюція процесу становлення та розвитку політики гендерної рівності й рівних можливостей в межах Європейського Союзу була досить тривалою й не простою. На початковому етапі акцентувалась увага на проблемах ринку праці у контексті вирішення проблем трудового права, а в подальшому напрям забезпечення гендерної рівності розширився до питань сімейного життя (шлюбу), жіночого насильства, вийшовши до сфери публічності й рівнозначної участі жінок у суспільно-політичній сфері та державному управлінні.

Сформовано ключові тенденції розвитку політики гендерної рівності та рівних можливостей в ЄС, які є позитивним досвідом для України:

- імплементація гендерного компоненту до стратегій, поточних планів й програм розвитку суспільства;
- нормативно-правове забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на основі узгодження національних законодавств з міжнародними стандартами;
- поширення державного впливу на становлення гендерної ідеології у свідомості всього населення з метою ліквідації патріархальних стереотипів й запобігання різних проявів дискримінації за статевою ознакою;
- становлення гендерної культури як важливої складової культури сучасної цивілізації;
- врахування гендерного компонента в суспільно-політичну культуру світового співтовариства;
- актуалізація гендерних питань на рівні діяльності політичних партій і громадських об'єднань.

Встановлено, що для забезпечення повноцінної гендерної рівності й нейтралізації дискримінації за ознакою статі недостатнім є впровадження лише законодавчих заходів, адже потребують змін стереотипи суспільної свідомості та поведінки, які пов'язані з розумінням соціальної ролі жінки та її місця в житті суспільства, що актуалізує питання впровадження нових стандартів загального світогляду. На сьогодні гендерна рівність чоловіків і жінок є актуальною й визначається майже всіма країнами світу, однак у сучасному суспільстві все ще зберігаються певні стереотипи, які й призводять до гендерної нерівності.

Література:

1. Хавлін Т.В. Гендерна політика в рамках Європейського Союзу та український вимір. Політика. 2008. № 2. С. 113—122.
2. Марценюк Т. Залученість жінок у політику: країни ЄС і Україна. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Київ, 2016. С. 235—244. URL: <http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/about/text/Gender-FINAL-S.pdf>
3. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України: доп. / Центр Разумкова. Київ: Заповіт, 2016. 244 с. URL: <http://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 4 листоп. 1950 р. (зі змінами та допов., внесеними протоколами № 11 від 11.05.1994 р., № 14 від 13.05.2004 р.). Законодавство України: інформ.-пошук. система / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Итоговая декларация Второго саммита Совета Европы (вместе с Планом действий второго саммита Совета Европы): принята в г. Страсбурге 11 окт. 1997 г. Conventions.ru: сайт по междунар. праву. URL: http://www.conventions.ru/view_base.php?id=14826

6. О применении комплексного подхода к проблеме равенства между мужчинами и женщинами: Рекомендация N R (98) 14 Комитета министров Совета Европы государствам-членам принята 7 окт. 1998 г. на 643-м засед. Представителей министров // Кодекс: электрон. фонд правовой и нормат.-техн. документации. URL: <http://docs.cntd.ru/document/90199639>

7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): довід. для членів парламенту. Київ: К.І.С., 2013. 104 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>

8. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the treaties establishing the European Communities and certain related acts: Amsterdam on 2 October 1997 / European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1997. 144 p.

9. Treaties establishing the European Communities. Treaties amending these Treaties. Single European Act: resolutions, declarations / European Parliament. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1987. 693 p.

10. Treaty establishing the European Community (Consolidated version 2002). EUR-Lex. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX%3A12002E%2FTXT>

11. Charter of Fundamental Rights of the European Union: proclaimed on 7 December 2000 // EUR-Lex. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

12. Gender Equal Access to Goods and Services Directive 2004/113/EC: European Implementation Assessment. European Parliament. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/593787/EPRS_STU\(2017\)593787_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/593787/EPRS_STU(2017)593787_EN.pdf)

13. Дашковська О. Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності: монографія. Харків: Право, 2005. 224 с.

14. Рекомендація Rec(2003)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень, 12 березня 2003 р. URL: <https://rm.coe.int/1680519084>

15. Рекомендація 148 (2004) про гендерний підхід на місцевому та регіональному рівнях: стратегія сприяння рівності між жінками та чоловіками в містах та регіонах. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи, 27 травня 2004 рік. URL: <https://rm.coe.int/168071a54f>

16. Резолюція 176 (2004) про гендерний підхід на місцевому та регіональному рівнях: стратегія сприяння рівності між жінками та чоловіками в містах та регіонах. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи, 27 травня 2004 рік. URL: <https://rm.coe.int/16807191f2>

17. Рекомендація CM/Rec(2007)17 країнам-членам про стандарти гендерної рівності та механізми, Комітет Міністрів Ради Європи, 21 листопада 2007 р. URL: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2007\)17](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2007)17)

18. Резолюція 391 (2015) про боротьбу із зростаючою бідністю серед жінок: відповідальність місцевих та регіональних органів влади, Конгрес Ради Європи, 21 жовтня 2015 р. URL: <https://rm.coe.int/16807199f1>

19. Розпорядження Кабінету Міністрів №. 113-р "Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, Мир, Безпека" від 24 лютого 2017 р. URL: <http://peacewomen.org/action-plan/national-action-plan-ukraine>

20. Резолюція 405(2016) та Пояснювальний меморандум про гендерне бюджетування, CG31(2016)10final, Комітет управління Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи, 21 жовтня 2016 р. URL: <https://rm.coe.int/1680718ce9>

References:

1. Havlin, T.V. (2008), "Gender policy within the European Union and the Ukrainian dimension", Policy, vol. 2, pp. 113—122.

2. Martseniuk, T. (2016), "Involvement of women in politics: EU countries and Ukraine", Gender equality and development: a perspective in the context of Ukraine's European strategy, pp. 235—244, available at: <http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/about/text/Gender-FINAL-S.pdf> (Accessed 29 Oct 2019).

3. Razumkov Center (2016), "Gender equality and development: a perspective in the context of Ukraine's European strategy", available at: <http://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf> (Accessed 29 Oct 2019).

4. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), "Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (Accessed 29 Oct 2019).

5. Council of Europe (1997), "Final declaration of the Second Council of Europe Summit (together with the Action Plan of the Second Council of Europe Summit)", available at: http://www.conventions.ru/view_base.php?id=14826 (Accessed 29 Oct 2019).

6. Committee of Ministers of the Council of Europe (1998), "On the application of an integrated approach to the problem of equality between men and women", available at: <http://docs.cntd.ru/document/90199639> (Accessed 29 Oct 2019).

7. Council of Europe (2013), "Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): a case in point. for members of parliament", available at: <https://rm.coe.int/1680096e45> (Accessed 29 Oct 2019).

8. European Union (1997), Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the treaties

establishing the European Communities and certain related acts, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

9. European Parliament (1987), Treaties establishing the European Communities. Treaties amending these Treaties. Single European Act : resolutions, declarations Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

10. EUR-Lex (2002), "Treaty establishing the European Community", available at: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX%3A12002E%-2FTXT> (Accessed 29 Oct 2019).

11. EUR-Lex (2000), "Charter of Fundamental Rights of the European Union", available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:-12012P/TXT> (Accessed 29 Oct 2019).

12. European Parliament (2004), "Gender Equal Access to Goods and Services Directive 2004/113/EC", available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/593787/EPRS_STU\(2017\)593787_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/593787/EPRS_STU(2017)593787_EN.pdf) (Accessed 29 Oct 2019).

13. Dashkovska, O.R. (2005), Zhinka yak sub'iekt prava v aspekti hendernoi rivnosti [Woman as a subject of law in the aspect of gender equality], Law, Kharkiv, Ukraine.

14. Council of Europe (2003), "Balanced participation of women and men in political and public decision-making", available at: <https://rm.coe.int/1680519084> (Accessed 29 Oct 2019).

15. Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities (2004), "Recommendation 148 (2004) on gender at local and regional levels: a strategy to promote equality between women and men in cities and regions", available at: <https://rm.coe.int/168071a54f> (Accessed 29 Oct 2019).

16. Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities (2004), "Resolution 176 (2004) on gender at local and regional levels: a strategy to promote equality between women and men in cities and regions", available at: <https://rm.coe.int/16807191f2> (Accessed 29 Oct 2019).

17. Committee of Ministers of the Council of Europe (2007), "Recommendation CM / Rec (2007) to 17 Member States on Gender Equality Standards and Mechanisms", available at: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2007\)17](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2007)17) (Accessed 29 Oct 2019).

18. Council of Europe Congress (2015), "Resolution 391 (2015) on combating increasing poverty among women: responsibility of local and regional authorities", available at: <https://rm.coe.int/16807199f1> (Accessed 29 Oct 2019).

19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Order "On Approval of the National Action Plan for the Implementation of UNSCR 1325 "Women, Peace, Security", available at: <http://peacewomen.org/action-plan/national-action-plan-ukraine> (Accessed 29 Oct 2019).

20. Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities Committee (2016), "Resolution 405 (2016) and the Explanatory Memorandum on Gender Budgeting, CG31 (2016) 10final", available at: <https://rm.coe.int/1680718ce9> (Accessed 29 Oct 2019).

Стаття надійшла до редакції 15.11.2019 р.